

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія:
ФІЛОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 42 том 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2019

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України
відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 455 від 15.04.2014 р.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)

Серію засновано у 2010 р.

Засновник – Міжнародний гуманітарний університет

Друкується за рішенням Вченої ради Міжнародного гуманітарного університету
протокол 2 від 20.12.2019 р.

Видавнича рада:

С.В. Ківалов, акад. АПН і НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – голова ради; **А.Ф. Крижановський**, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – заступник голови ради; **М.П. Коваленко**, д-р фіз.-мат. наук, проф.; **С.А. Андронаті**, акад. НАН України; **О.М. Головченко**, д-р екон. наук, проф.; **М.З. Згуровський**, акад. НАН України, д-р техн. наук, проф.; **В.А. Кухаренко**, д-р філол. наук, проф.; **Г.П. Пекліна**, д. мед. наук, проф.; **О.В. Токарєв**, Засл. діяч мистецтв України.

Головний редактор серії – доктор філологічних наук, професор **В.Я. Мізецька**

Редакційна колегія серії «Філологія»:

О.К. Гадомський, доктор філологічних наук, доктор габілітований гуманітарних наук в області мовознавства, професор (Республіка Польща); **С.В. Голик**, кандидат філологічних наук, доцент; **І.І. Дмитрів**, кандидат філологічних наук; **М.І. Зубов**, доктор філологічних наук; **В.В. Корнєщук**, доктор педагогічних наук, професор; **А.П. Ладиненко**, кандидат філологічних наук; **Г.В. Савчук**, кандидат філологічних наук.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у збірнику
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету»,
допускається лише з письмового дозволу редакції.

При передрукуванні матеріалів посилання на
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету» обов'язкове.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16819-5491Р від 10.06.2010

Адреса редакції:

Міжнародний гуманітарний університет, офіс 502,
вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, 65009, Україна,
тел. (+38) 099-547-85-90, www.vestnik-philology.mgu.od.ua

© Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.

Серія: «Філологія», 2019

© Міжнародний гуманітарний університет, 2019

<i>Карцева М. Д., Білик Н. О.</i> ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТНИХ МІГРАНТІВ	124
<i>Kovalevska T. I., Matsera O. A.</i> GLOBASIZATION, LOCALIZATION AND GLOCALIZATION: AN INVESTIGATION INTO CULTURAL TRANSLATION	129
<i>Mialka M. M.</i> COMMUNICATIVE STRATEGY OF COOPERATION IN THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE: INTERCULTURAL ASPECTS	132
<i>Potenko L. O.</i> THE ROLE OF FORMULAIC COMPETENCE IN DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE	135
<i>Сайк А. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ В КОГНІТИВНОМУ ПРОСТОРИ	139

*Карцева М. Д.,
старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

*Білик Н. О.,
старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТНІХ МІГРАНТІВ

Анотація. У статті розглянуто проблеми міжкультурної комунікації освітніх мігрантів. Означено, що компетентна міжкультурна комунікація задає нову спрямованість навчання іноземної мови, під час якої іноземні громадяни опановують нові й незнайомі їм навчальні дисципліни та способи міжкультурної комунікації. Проаналізовано сутність міжкультурного спілкування, його культурна складова частина. Розглянуто особливості міжособистісної й міжкультурної комунікації. Зазначено, що проблеми міжособистісного спілкування в інтернаціональному середовищі найчастіше призводять до мотиваційних та операційних ускладнень, оскільки пов'язані з інтерактивною й комунікативною сторонами спілкування та проявляються в афективній, когнітивній і поведінковій сферах. Встановлено, що міжкультурне спілкування – це завжди міжособистісна комунікація з двобічним процесом. Досліджено, що здійснення міжкультурної взаємодії потребує певних характеристик, які сприятимуть або стримуватимуть взаємодію. Виявлено перепони, які заважають взаєморозумінню й спілкуванню іноземних студентів як носіїв різних культур. Представлено типологію бар'єрів. З'ясовано причини виникнення комунікативних бар'єрів у процесі міжкультурної взаємодії студентів. Визначено перешкоди навчання іноземців, пов'язані з адаптивними процесами. Соціокультурна адаптація є в даному випадку одночасно необхідною умовою і способом соціалізації. Пристосувальна взаємодія спричинює «бар'єри адаптації». Зазначено, що важливим бар'єром у процесі засвоєння соціокультурних умов освітніх мігрантів виступає також тривалість проживання в країні. Узагальнено, що міжкультурні бар'єри адаптаційного процесу іноземних студентів до середовища умовно можна об'єднати у дві групи: внутрішні й зовнішні. Знання загальних проблем і труднощів, з якими стикаються інофони, дозволять долати бар'єри, запобігати конфліктам, сприятиме формуванню культури міжособистісного спілкування, розширенню міжкультурної взаємодії.

Ключові слова: міжкультурний, комунікація, іноземні студенти, бар'єри, адаптація.

Постановка проблеми. Завдяки прогресу сучасне суспільство має різні способи мобільності й шляхи отримання освіти, які постійно видозмінюються. Глобалізація, інформатизація, мобільність сприяють взаємодії представників різних культур. Освітня міграція поширює міжнародні контакти, створює

умови для налагодження й порозуміння представників різних національних і культурних спільнот. Культурне розмаїття передбачає міжкультурне взаємозбагачення.

Кожен іноземний студент об'єктивно проходить процес адаптації, що містить безліч аспектів, найважливішими з яких є: звикання до нового соціокультурного оточення, до нової мови спілкування, до інтернаціонального характеру навчальних груп, пристосування до культури нової країни. Скорочення інтеркультурної дистанції, готовність адаптуватися створює можливість оптимальної співпраці. Тому питання про міжкультурну комунікацію набуває особливого значення.

Актуальність компетентної міжкультурної комунікації задає нову спрямованість навчання іноземної мови. У процесі навчання інофони натрапляють на труднощі, які демонструють необхідність формування особливого підходу до міжкультурної комунікації. Іноземні громадяни опановують не тільки нові та незнайомі їм навчальні дисципліни, а й способи міжкультурної комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питань міжкультурної комунікації займається багато дослідників у сферах соціолінгвістики, психології, культурології, соціології. З їх числа можна виділити наступні прізвища: І. Халєєва, Т. Грушевицька, Є. Верещагін, О. Денисова, С. Тер-Минасова, М. Бергельсон, С. Гуськова, Б. Слющинський, Т. Колбіна та ін. О. Лузгін досліджував типи сприйняття інших культур. Бар'єри міжособистісних комунікацій відбиті в роботах Р. Ковальчук, О. Садохіна, І. Глазкової. Ця сфера є одним із напрямів, що прогресивно розвивається й стимулюється практичним інтересом. Основним поштовхом наукових опрацювань, пов'язаних із міжкультурною взаємодією, є покращення результативності спілкування. Досліджувана проблематика характеризується рівнем культурних відмінностей та сфокусована на подоланні бар'єрів комунікації.

Мета статті – проаналізувати особливості міжособистісного та міжкультурного спілкування, виявити бар'єри комунікації освітніх мігрантів. Необхідність встановлення суті й систематизація різновидів перешкод забезпечить умови їх подолання, запобігання, уникнення конфліктних ситуацій. Теоретико-методологічну основу дослідження означеної проблематики складає положення системного, особистісно-діяльнісного, антропологічного, акмеологічного і компетентнісного підходів.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням сучасної системи освіти є процес формування комунікативної культури мовної особистості, яка містить в собі логічну, інформаційну, емоційну й мовну культуру. Все, що створене людиною, є частиною культури. Культура розглядається сучасною наукою як універсальна загальна й водночас специфічна для конкретного суспільства, нації, організації чи групової орієнтації система, що призводить до сприйняття, мислення, оцінки та дій людей всередині суспільства. Культура виконує згадані функції в процесі спілкування. Тож спілкування є важливою частиною культури, адже учасники спілкування завжди є носіями певної культури. Культура реалізує своє призначення завдяки наступним компонентам: стандартам, оцінкам, переконанням тощо, які поділяються представниками цієї культури й служать орієнтиром для їх поведінки в різних ситуаціях.

Наукові дослідження у світі комунікацій показують, що відносини між культурами можуть бути різними: а) утилітарне ставлення однієї культури до іншої; б) відмова від однієї культури іншою; в) взаємодія різних культур, як відносини між рівними суб'єктами. Третій тип відносин визначається як міжкультурний діалог.

Вживання термінів «міжкультурна» й «міжособистісна» комунікація впливає з логіки нашого дослідження.

Поняття міжособистісної комунікації в загальнодоступному розумінні означає процес спілкування між двома або більше особами в процесі обміну повідомленнями. Це взаємодія індивіда з іншими індивідами, яку розглядають як міжособистісне сприйняття, розуміння людини; формування міжособистісних відносин і здійснення психологічного впливу.

Проблеми міжособистісного спілкування найчастіше призводять до мотиваційних та операційних ускладнень, які співвідносяться з двома сторонами спілкування – інтерактивною й комунікативною, і виявляються в афективній, когнітивній і поведінковій сферах і яким властива недостатність бажання зрозуміти співрозмовника, його індивідуальних особливостей, внутрішнього стану, інтересів.

Ускладнення міжособистісного спілкування в молодіжному оточенні іноді виявляються в конфліктних ситуаціях, порушуючи емоційний стан в групі. Формування культури спілкування між особистостями пов'язано саме з емпатійними здібностями.

Поведінку людини в інтернаціональному середовищі детермінує і приналежність до певної культури, і особистісні характеристики співучасників взаємодії. Міжкультурна інтеракція – це завжди міжособистісна комунікація, коли один учасник виявляє культурну відмінність іншого. Це комунікація з двобічним процесом, в якому суб'єктами виступають носії різноманітних культур. Адекватне взаєморозуміння комунікантів, встановлення зв'язку, взаємосприйняття дійсності, визнання цінностей партнерів, розуміння їх картини світу і є міжкультурною взаємодією.

Інтеркультурна взаємодія є особливою формою спілкування міжпартнерами, що належать до різних національних і мовно-культурних спільнот, в якій здійснюється обмін інформацією, почуттями, думками, культурними цінностями. Цей процес вимагає не лише знань іноземних мов, але знання матеріальної та духовної культури інших людей, визначає модель поведінки партнерів у спілкуванні. Дослідження доводять, що здійснення інтеракції потребує таких компонентів: 1) виникнення такої ситуації, в якій відбувається спілкування; 2) вста-

новлення контактів і їх реалізація, завдяки якій реалізується міжкультурна взаємодія; 3) наявність взаємодіючих сторін, які мають свідомість і опанування стандартами будь-якої культурної системи. Сторони інтеракції повинні мати певні характеристики, які сприятимуть чи стримуватимуть взаємодію. Міжкультурна взаємодія, суб'єктом якої є студент-іноземець, втілюється на практиці в групі чи на особистісному рівні.

Вивчення іноземних мов і їх використання як засобу міжнародного спілкування сьогодні неможливо без глибокого й різнобічного знання культури носіїв цих мов, їхнього менталітету, національного характеру, способу життя, бачення світу, звичаїв, традицій та ін. Тільки поєднання цих двох видів знання – мови й культури – забезпечує ефективне та плідне спілкування [6, с. 95].

Опанування іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування направлено на розвинення особистісно значущих уявлень, на розуміння системи цінностей виразників іншої лінгвокультурної спільноти та орієнтацію в контексті іншомовної культури, оскільки інофон стикається не тільки з новою системою мови, але й з величезним потенціалом іншого лінгвокультурного суспільства. В умовах міжкультурної взаємодії між комунікантами виникають міжкультурні відносини, в яких культурна системність пізнається в моменти виходу за межі кордонів системи, що проявляється в тому, що учасники спілкування, використовуючи свій лінгвокультурний досвід та свої національно-культурні традиції, водночас намагаються врахувати й інший мовний код, інші звичаї та традиції (інші норми соціальної поведінки, пізнаючи при цьому факт чужорідності останніх). Якщо це не відбувається, то акт міжкультурної взаємодії може не відбутися через виникнення комунікативних збоїв. Суттєва роль відводиться саме комунікативним потребам особистості, і, отже, в іншомовному навчанні акцент ставиться не на мовній структурі, а на практичному використанні мови, її вживанні. Поява поняття міжкультурна комунікація обумовлена тим, що в процесі міжкультурної взаємодії люди зустрічаються з проблемами, викликаними розбіжністю в сприйнятті навколишнього світу носіями різних культур, що спричиняє нерозуміння й навіть конфліктні ситуації.

Кожному виду людської діяльності властиві перешкоди, зумовлені специфікою цих видів діяльності. Численні види й рівні комунікації (вербальна – невербальна, усна – письмова – електронна, міжособистісна – групова – масова та ін.) також створюють свої специфічні бар'єри. Упродовж усього процесу спілкування індивід постійно стикається з розширенням набору діяльностей, засвоєнням нових видів. Орієнтування в системі зв'язків, присутніх у кожному виді діяльності й між її видами, здійснюється через систему «особистісних смислів». Такий продукт діяльності називають «особистісним вибором діяльності». Наслідком цього є центрування навкруги головного, зосередження уваги на ньому й супідрядність йому всіх інших діяльностей. Засвоєння нових ролей у діяльності та осмислення їх значущості поширює можливості особистості шляхом реалізації вмінь та навичок. Оскільки спілкування є складовою частиною процесу діяльності, то розширення комунікації студента-іноземця потрібно розуміти як нарощування контактів, специфіку цих контактів на даному віковому етапі. Ускладнюється характер взаємодії (відбувається перехід від монологічного спілкування до діалогічного, де вміння орієнтуватися на партнера є головним критерієм).

Міжкультурна комунікація як спільна діяльність з обміну інформацією і діями, сприйняття, розуміння та стилів спілкування містить основні типи: вербальну, невербальну та паравербальну.

Вербальною комунікацією є спілкування, де співрозмовники обмінюються думками, інформацією та емоційним досвідом. Невербальна комунікація – це комплекс невербальних засобів, знаків і символів, що використовуються для передачі інформації та повідомлень у процесі спілкування. До основних видів невербальної комунікації належать жести, пози та мова тіла. Паравербальне спілкування – це сукупність звуків, які супроводжують мовлення та доповнюють зміст. Це інтонація, ритм, тембр, фрази та логічні наголоси тощо.

Потрібно зауважити, що в дослідженнях, які розглядають проблематику міжкультурного спілкування, позначаючи причини ускладнення та порушення процесу комунікації, найчастіше вживаються терміни «перешкоди» та «бар'єри» як тотожні [2, с. 247]. Узагальнюючи думки вчених [1; 7] вважаємо, що «бар'єр» розуміється як перепона чи перешкода на шляху до будь-чого, а його специфіка зазвичай розглядається через такі поняття, як гальмування, опір, заборона, блокування, що мають обмежувальний характер.

Негативні результати під час реалізації міжкультурної інтеракції називають міжкультурними комунікативними бар'єрами, подолання яких потребує спеціальних знань та особливих зусиль. Комунікативним бар'єром є порушення у процесі спілкування, засноване на несприйнятті комунікантами вербальної чи невербальної діяльності один одного через стереотипне мислення.

Взаємодія між інокультурними носіями може бути ускладнено тим, що існують відмінності використання засобів комунікації між культурами. Тому багато вчених поділяють культури на індивідуалістичну та колективістську. В індивідуалістичній культурі велика увага приділяється змісту, а не способу повідомлення. Для цих культур характерний пізнавальний стиль обміну інформацією (точність використання понять і логічних висловлювань). Представники колективістських культур, окрім контексту повідомлення, надають велику роль співрозмовнику та ситуації спілкування, форма повідомлення стає важливою.

Контакти різних культур породжують багато проблем, які викликані невідповідністю норм, цінностей, релігій, особливостей партнерів тощо. Успішна міжкультурна взаємодія залежить від досягнення згоди щодо правил і моделей спілкування, які не зачіпають інтересів різних культур. Досягнення позитивних результатів у міжнаціональному спілкуванні залежить від здатності співрозмовників розуміти один одного, і на це впливає багато факторів. Існують багато класифікацій міжкультурних бар'єрів. Виділяють: географічні бар'єри; історичні; політичні; економічні; технічні; термінологічні; мовні; психологічні; резонансні. Дослідники наводять наступні перешкоди взаємодії інокунікантів.

1. Допущення подібності. Причиною комунікативних невдач є те, що люди вважають себе подібними до інших і впевнені, що вони легко спілкуються між собою. Але спілкування є продуктом культури, тому теми міжкультурної комунікації відрізняються.

2. Мовні розбіжності. Намагання людей спілкуватися мовою, яку вони не добре знають, використання лише одне значення цього слова, ігноруючи всі інші форми спілкування.

3. Неправильне невербальне тлумачення. У певній культурі невербальна поведінка відрізняється, тому її неправильне тлумачення може загальмувати комунікативний процес, іноді породити конфлікти.

4. Тенденційність та стереотипи. Стереотипи та забобони щодо людей впливають на сприйняття та спілкування. Надмірна залежність від стереотипів заважає об'єктивній оцінці інших, що може негативно вплинути на спілкування.

5. Бажання оцінити. Різні культурні цінності також здатні обмежити ефективність міжкультурного спілкування.

6. Підвищена тривожність або стрес. Події під час інтеркультурної взаємодії асоціюються з більшою тривожністю та стресом, ніж звична ситуація спілкування всередині рідної культури, що також негативно впливає на якість спілкування [7].

У процесі сприйняття одне одного у представників різних культур нерідко виникають труднощі й перешкоди, які заважають їх взаєморозумінню і можуть привести до виникнення конфліктних ситуацій. Зазвичай виникають труднощі викликані культурними відмінностями партнерів, які не можуть бути нівельовані відразу в процесі комунікації. Тому виокремлюються дві групи: розуміння та спілкування.

Отже, сьогодні проблема бар'єрів у міжкультурній комунікації не отримала загального ґрунтовного наукового аналізу.

Щодо практики іншомовного навчання освітньої молоді, слід зазначити, що лінгвістичні проблеми найчастіше викликають дисбаланс під час контактування носіїв різних культур. Відмінності між мовами здатні впливати на комунікацію й створювати труднощі при спілкуванні представників різних культур. Розрізняють фонетичний, семантичний, стилістичний, логічний, соціально-культурний типи бар'єрів. Приступаючи до вивчення мови країни перебування, чужинці мають опанувати не лише іншомовний код, а й іншу систему цінностей, інший соціокультурний досвід, при цьому не відмовляючись від власної лінгвосоціокультурної ідентичності. Мовні бар'єри – це комунікативні перепони, що утворюються внаслідок розбіжностей мовних систем комунікантів. Партнери по спілкуванню мусять бути обізнаними не тільки зі значеннями слів, а й вміти їх тлумачити в контексті вживання. Мова є провідним засобом комунікації, завдяки якому відбувається контакт між окремими особами на основі знання та розуміння двох мов і культур. Опанування правил мовної системи є необхідною, але недостатньою умовою ефективної інтеракції, оскільки не дає змоги розв'язувати завдання під час: 1) висловлення думки (неможливість виразити все, що необхідно); 2) порозуміння репрезентів інокунікантів (наприклад, адекватність розуміння термінології). Потрібно володіти вмінням користуватися правилами в конкретних соціальних ситуаціях.

Виокремлюються декілька основних соціокультурних бар'єрів, із якими стикається освітній мігрант в процесі адаптації. Іноземні студенти є, по суті справи, візитерами. Їх перебування в нашій країні обмежена часом навчання. Це багато в чому визначає соціокультурні аспекти адаптаційної поведінки, цілі якого, як правило, мають інструментальний характер. Візитери мінімально контактують з представниками іншої культури, переважно в рамках навчального й трудового процесу, одночасно безпосередньо чи через своїх земляків підтримуючи контакти зі своєю культурою. Для них освоєння нової соціокультурного середовища є, як показують дослідження,

найскладнішим аспектом цього періоду життя. Соціокультурна адаптація є в даному випадку одночасно необхідною умовою і способом соціалізації, що дозволяє особистості активно включитися в різні елементи соціального середовища, реагувати на динамічні зміни зовнішнього оточення. Пристосувальна взаємодія особистості й середовища має два протилежних аспекти. Один із них полягає в тому, що сторони трансформуються, а інший – у тому, що вони прагнуть до самозбереження. Коли виникає адаптивна ситуація, то включаються захисні механізми, що перешкоджають змінам, які в теорії адаптації називаються «бар'єрами адаптації». Причому ці бар'єри може виставляти будь-яка із взаємодіючих сторін. Для інокультурної особистості такими бар'єрами виступає емоційний та психологічний стан, світогляд, обмеженість інформації, незнання культури й традицій тощо. Психологічні проблеми зв'язуються з суб'єктивним минулим (недостатньо адекватним первинним професійним самовизначенням, сьогоденням (соціально-психологічними або психолого-педагогічними проблемами входження в освітньо-виховний простір конкретного вишу й навчального курсу), і майбутнього (зокрема із системою очікувань щодо ймовірного працевлаштування, особистої кар'єри тощо). Успіх індивідуальних адаптаційних зусиль іноземних студентів залежить від зовнішніх умов, найбільш важливим з яких є расова та національна терпимість. Бар'єр «невірних стереотипів» є стереотипами негативними. Нездатність співрозмовника вийти за рамки сформованих образів про інокультуру веде найчастіше до непорозуміння. Національний стереотип можна визначити, як упереджене ставлення до представника тієї чи іншої нації. В даному випадку варто просто будувати суб'єктивну думку.

Невіддільною частиною контактування студентів є жести, які займають 70% невербального спілкування. Кожна культура має свою інтерпретацію невербальної комунікації. Ігнорування, незнання або невірне тлумачення невербальної поведінки може спричинити специфічні перешкоди.

Важливим бар'єром у процесі засвоєння соціокультурних умов виступає також тривалість проживання у країні.

Комунікативна сфера життєдіяльності студента є суттєвою детермінантою міжкультурних перешкод в навчальній групі. Дидактичний бар'єр також заважає успішній соціокультурній адаптації до освітніх умов, який пов'язується з незвичними умовами навчання (інші способи взаємодії з викладачами, методи навчання, засоби навчання, форми контролю та ін.).

Все вищезазначене можна схарактеризувати як саме міжкультурні бар'єри адаптаційного процесу іноземних студентів до середовища. Умовно їх можна об'єднати у дві групи: внутрішні та зовнішні. До групи внутрішніх бар'єрів входить мовні незнання, інформаційна невідповідність до зустрічі з інокультурою, відсутність чіткої професійної мотивації, емоційний стан. До зовнішніх бар'єрів відносяться прояви расової та національної дискримінації, побутові умови. Важко однозначно визначити, які з них є головними, оскільки вони тісно переплітаються. Результат же впливу названих чинників загальний – це своєрідна «анклавізація». Студенти-іноземці являють собою досить замкнуту спільноту, що має обмежені культурні контакти із середовищем. Цей факт необхідно враховувати при організації навчальної та виховної роботи з групами.

Міжособистісні бар'єри інтеркультурного спілкування виявляються через відмінності в прояві емоційних станів і типу темпераменту учасників спілкування. Підставою для

цього є відмінності в потребах, інтересах, мотивах учасників спілкування.

У міжкультурному спілкуванні найчастіше виникають змістовні й смислові перешкоди, оскільки кожен суб'єкт цього процесу привносить до неї власну систему смислів, моделі сприйняття соціальної дійсності через символічні системи, що відбивається у мовних конструкціях, стилях усної та письмової комунікації, властивих йому як індивідуальності та як представнику відповідної культури. У процесі навчально-пізнавальної діяльності в студентів-іноземців виникає три комунікативних бар'єрів: «нерозуміння», «уникнення», «авторитет».

Іноземні студенти, які приїждять на навчання до українських вишів, – це цілком сформовані особистості, що склалися під впливом різних факторів та є соціалізованими до умов життя на батьківщині. Вони мають певні життєві настанови та цінності, світогляд, який склався в результаті опанування культури рідної країни, засвоєння національних традицій, звичаїв, норм поведінки, тобто вони вже мають у своїй свідомості комплекс етнокультурних уявлень, зафіксованих рідною мовою [3, с. 291]. Саме розбіжності національних когнітивно-мовних картин, способів формування і формулювання думки є однією з вагомих труднощів на шляху адекватного сприйняття й передачі інформації. Для ефективності інтеракції необхідно, по-перше, мати уявлення про систему категоризації явищ рідної мови й специфіку культурного середовища, в якій росли, по-друге, визначити базові компетенції, сформовані попередньою навчальною діяльністю, по-третє, враховувати особливості національної системи освіти, етнокультурних традицій педагогічного спілкування. Ця інформація допоможе створити не тільки інтегральну характеристику студента як міжкультурної особистості, яка вже володіє достатнім спектром і рівнем інтелектуальних здібностей, культури й знань, сформованих рідною мовою, а й виробити спеціальну стратегію навчання, модель «навчання розуміння чужого».

Висновки. Знання загальних проблем і труднощів, з якими стикаються інофони, дозволять долати бар'єри, запобігати конфліктам, які можуть набувати соціального, соціокультурного, національно-етнічного, конфесійного, комунікативного, гендерного характеру, організувати позитивний простір їх міжнародного спілкування й відносин, що сприятиме формуванню культури міжособистісного спілкування, розширенню міжкультурної взаємодії.

Перспективним напрямком у вивченні міжкультурної комунікації є пошук ефективних засобів подолання міжкультурних бар'єрів та особливостей вербального й невербального етикету.

Література:

1. Глазкова І.Я. Бар'єрна педагогіка в контексті реалізації ідеї сталого розвитку суспільства *Педагогічний альманах*. 2017. Вип. 35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2017_35_8 (дата звернення: 08.12.2019).
2. Леонтович О.А. Введение в межкультурную коммуникацию : учебное пособие. Москва : Гнозис. 2007. 386 с.
3. Карцева М.Д., Білик Н.О. Формування культури невербального спілкування іноземного студента. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 5 (73). С. 290–293.
4. Лузин А.Е. Межкультурные различия и способы адаптации к ним. URL: http://www.elitarium.ru/mezhkulturalnye_razlichija/ (дата звернення: 08.12.2017)

5. Манакин В.М. Мова і міжкультурна комунікація : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія». 2012. 288 с.
6. Садохин А.П. Введение в теорию межкультурной коммуникации. Москва : Высш. шк. 2005. 310 с.
7. Садохин А.П. Межкультурные барьеры и пути их преодоления в процессе коммуникации. URL: http://www.ifapcom.ru/files/Monitoring/sadohin_mejcult_barrier.pdf (дата звернення: 08.12.2017)

Kartseva M., Bilyk N. Problems of intercultural interaction of educational migrants

Summary. Intercultural communication problems of educational migrants are highlighted in the article. Globalization, computerization, mobility contributes to the interaction of representatives of different cultures. Educational migration expands international contacts. It creates the conditions for establishing and understanding of different ethnic and cultural communities. Every foreign student objectively goes through an adaptation process that contains many aspects. The new sociocultural environment, international character of educational groups, adaptation to the culture of a new country are the most important for educational migrants. Foreigners learn new disciplines, as well as ways of intercultural communication. Reduction of cross-cultural distance, willingness to adapt makes it possible for optimum cooperation. Therefore, the multicultural communication questions are particular importance. The process of forming

a communicative culture of a linguistic personality is the main task of the modern education system. The cross-cultural communication types are given in the article. Authors note that foreign students are collided not only with the new language system, but also with the huge potential of another linguistic and cultural community. Important role is given to communicative needs. Educational migrants experience problems in the intercultural interaction process. This is explained by different perceptions of the environment cultural carriers. It begets difficulty understanding and even conflict situations. All these violations of the communicative process are based on non-perception verbal or non-verbal activity through stereotypical thinking. Language difficulties often cause imbalance in contact representatives of different cultures. Mastering a language system rules is a prerequisite for effective interaction. But it is necessary to acquire skills applying these rules in specific social situations. Foreign students' status limited time of learning in our country. This determines adaptive sociocultural aspects foreign students' behavior. Intercultural barriers of foreign students' adaptation can be conditionally combined into two groups: internal and external. Knowledge of general education migrants' problems and difficulties will allow foster a culture of interpersonal communication and cross-cultural interaction expansion.

Key words: intercultural, communication, foreign students, barriers, adaptation.